

Opgave Homeroswedstrijd 2022-2023

Homeros, *Odyssee* 8.521-541

Inleiding

Aan het einde van de vijfde zang is Odysseus, na een zware zeestorm, ternauwernood aan land gekomen op het eiland van de Faiaken. In zang zes volgt de beroemde ontmoeting met prinses Nausikaä, en de zevende zang vertelt hoe de held het paleis weet te bereiken met de vermomde Athena als zijn gids. Daar wordt hij rijkelijk onthaald, en de gastvrije Alkinoös belooft ook een geleide huiswaarts te zullen arrangeren voor de gestrande vreemdeling. Die uittocht zal echter op zich laten wachten (en wordt pas verteld in de dertiende zang). Zang acht opent de volgende ochtend, en de gastheer wil uitpakken met maaltijden en spelen alvorens zijn gast te laten gaan. Om het geheel luister bij te zetten, wordt de zanger Demodokos ontboden. Diens liederen laten Odysseus niet onberoerd.

Het wedstrijdfragment situeert zich naar het einde van de zang toe. De dag is reeds gevorderd, en Odysseus heeft indruk gemaakt op de kampspelen. Toch hebben de Faiaken nog geen flauw idee met wie ze te maken hebben. Tot dusver is Odysseus erin geslaagd zijn identiteit geheim te houden, en wist hij zijn reacties op de liederen te verbergen. Tot Odysseus een verzoeknummer vraagt: “zing ons van het wonder van het houten paard” (Lateur). Het einde van het lied is het begin van dit fragment. Odysseus kan opnieuw de tranen niet bedwingen. Een uitvoerige vergelijking met een rouwende weduwe maakt duidelijk dat de zanger een extra gevoelige snaar heeft geraakt bij Odysseus (het lied ging nu ook rechtstreeks over hem). Dit keer wordt zijn reactie opgemerkt door Alkinoös. Een sleutelmoment, want die laatste zal zijn gast nu voor het eerst expliciet vragen naar zijn naam. Odysseus’ antwoord neemt de volgende vier zangen in beslag, waarin hij het gros van zijn avonturen op zee, sinds het vertrek in Troje tot aan zijn aankomst op Ogygia, uit de doeken doet.

Het fragment verbeeldt krachtige emoties en wordt gedomineerd door de wrede oorlogsthematiek van de vergelijking. Die thematiek zorgt tegelijk voor een soort mise en abyme, want Homeros’ tekst evoceert zo het lied van Demodokos, dat op zijn beurt dan weer dat andere Homerische epos evoceert. De vertaler moet dus niet alleen de rauwe pijn weten te capteren, maar ook rekening houden met het ietwat nostalgische karakter van de context.

Tekst (Murray, Loeb Classical Library, second edition, 1995)

ταῦτ' ἄρ' αἰδὸς αἶειδε περικλυτός· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
τήκετο, δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάροισι παρειάς.
ὥς δὲ γυνὴ κλαίῃσι φίλον πόσιν ἀμφιπεσοῦσα,
ὅς τε ἔῃς πρόσθεν πόλιος λαῶν τε πέσῃσιν,
ἄστει καὶ τεκέεσσιν ἀμύνων νηλεὲς ἦμαρ· 525
ἢ μὲν τὸν θνήσκοντα καὶ ἀσπαίροντα ἰδοῦσα
ἀμφ' αὐτῷ χυμένη λίγα κωκύει· οἱ δέ τ' ὄπισθε
κόπτοντες δούρεσσι μετάφρενον ἠδὲ καὶ ὤμους
εἴρερον εἰσανάγουσι, πόνον τ' ἐχέμεν καὶ οἴζυν·
τῆς δ' ἐλεεινοτάτῳ ἄχει φθινύθουσι παρειαί· 530
ὥς Ὀδυσσεὺς ἐλεεινὸν ὑπ' ὀφρύσι δάκρυον εἶβεν.
ἔνθ' ἄλλους μὲν πάντας ἐλάνθανε δάκρυα λείβων,
Ἀλκίνοος δὲ μιν οἶος ἐπεφράσατ' ἠδ' ἐνόησεν
ἦμενος ἄγχ' αὐτοῦ, βαρὺ δὲ στενάχοντος ἄκουσεν.
αἶψα δὲ Φαιήκεσσι φιληρέτμοισι μετηύδα· 535
“κέκλυτε, Φαιήκων ἠγήτορες ἠδὲ μέδοντες,
Δημόδοκος δ' ἤδη σχεθέτω φόρμιγγα λίγειαν·
οὐ γάρ πως πάντεσσι χαριζόμενος τάδ' αἶδει.
ἐξ οὔ δορπέομέν τε καὶ ὤρορε θεῖος αἰιδός,
ἐκ τοῦδ' οὐ πω παύσατ' οἴζυροῖο γόοιο 540
ὁ ξεῖνος· μάλα πού μιν ἄχος φρένας ἀμφιβέβηκεν.